

nen urheiluhistorian tutkimus. Miksi urheiluhistoriaan ei tutkijoiden keskuudessa kiinnitetty aiemmin huomiota? Asiaa pohti sittemmin poliittisen historian professuurin ensin Turkuun, sen jälkeen Helsinkiin saanut Kimmo Rentola vuonna 1983 seuraavasti: ”Ehkä aihe on ollut liian lähellä ja suuri, urheilutoimittajien rämettämä, ehkä sitä on pidetty ongelmattomana, perifeerisenä tai liian brutaalina ammattihistorioitsijoiden käsiin.” Noista ajoista on kuljettu jo pitkä matka, ja urheilu- ja liikuntahistoriasta on tullut täysin salonkikelpoinen osa akateemista historiankirjoitusta väitöskirjatutkimuksia myöten. Niitä on urheiluhistoriasta laadittu jo useassa suomalaisyliopistossa viime vuosikymmeninä.

Maria Rantalan väitöstutkimuksen kohteena ovat liikuntakampanjajulisteet, joita hän tarkastelee pyrkien samalla sitomaan kuntoliikuntajärjestöt siihen kokonaisuuteen, jonka liikunnan alalla muodostavat niiden lisäksi urheilun ja liikunnan keskusjärjestöt, kunnat sekä valtiovalta. Hänen kaksi pääkysymystään ovat: 1) Minkälaisia periodeja, muutoksia, murroksia ja jatkuvuuksia suomalaisten kuntoliikuntajärjestöjen toiminnassa ja kampanjoinnissa esiintyi? 2) Minkälaisia representaatioita suomalaisissa liikuntakampanjajulisteissa on luotu liikunnasta, liikkujista ja liikunnan edistäjistä sekä toisaalta vähän liikkuvista, fyysisestä passiivisuudesta sekä sen mahdollisista aiheuttajista? Aihe on kiintoisa ja aina ajankohtainen – ovathan suomalaiset urheilukansaa, toivottavasti jatkossa myös entistäkin liikkuvampaa urheilukansaa, ja liikuntakampanjoita julisteineen tulee riittämään.

Kuvatutkimuksen kautta väitöskirja tuo uutta historian tutkimukseen ja kahden pääkysymyksensä myötä tekijä onnistuu sijoittamaan tutkimuksensa mielenkiintoiseen rajakohtaan perinteisen historian tutkimuksen ja kuvatutkimuksen välissä. Rantalan käyttämää aineistoa ei ole aiemmin hyödynnetty historian tutkimuksessa. Tutkimus on sen eri osa-alueita tarkastellen urheilu- ja liikuntahistoriaa, järjestöhistoriaa, yhteiskunta- ja poliittista historiaa sekä mainonnan ja jopa taidehistoriaa. Tekijä hallitsee moniulotteisen kenttensä eri kosketuspinnat suhteessa varsinaiseen tutkimustehtäväänsä erinomaisesti. Hänen tutkimusteemoilleen on ollut tutkimuksellista tilausta, sillä niitä ei juurikaan ole tutkittu – ainakaan väitöskirjatasoisesti.

Rantalan työn seitsemän vuosikymmentä (1941–2010) kattava aikajänne on varsin pitkä, mutta tekijä hallitsee periodinsa ja perustelee valintansa oivallisesti. Työn nelipolvinen jäsentäminen kuntoliikuntajärjestöjen järjestäytymisen aikaan (vuodet 1941–1965), kasvun kauteen (1966–1981) sekä itsenäisen toiminnan (1982–1993) ja sirpaloituneen toiminnan (1994–2010) vuosiin on oikea ja antaa työlle selkeät kehukset, joiden sisään rakentaa tutkimustehtävänä olevien kysymysten tarkastelun. Tekijä ei kuitenkaan jaa tutkimustaan päällukuihin

Liikuntajulistepropagandaa yli kuudelta vuosikymmeneltä

Maria Rantala:

Ylös, ulos ja lenkille! Suomalaiset kuntoliikuntajärjestöt ja liikuntakampanjajulisteet vuosina 1941–2010. Sigillum 2019. 364 s. ISBN 978-952-7220-12-2.

Kuten entinen huippusuunnistaja, filosofian maisteri Maria Rantala toteaa teoksensa alkusivuilla, ei urheiluhistorian tutkimus ole Suomessa vielä kovinkaan pitkäikäinen osa historian tutkimusta. Varsinaisesti se pääsi vauhtiin vasta 1990-luvulla, olkoonkin, että jo 1980-luvulla ilmestyi muutama merkittävä akateemi-

kronologisesti. Se olisikin hajottanut varsinaisten tutkimuskysymysten tarkastelun pirstaleiseksi esitykseksi, josta lukijan olisi ollut työstä löytää tutkimustulokset esityksellisesti harmonisina kokonaisuuksina. Nyt sellaiset löytyvät helposti.

Tekijä on perehtynyt aiheitaan sivuaviin urheiluhistorian ja muihin teoksiin kiitettävästi ja käyttää niitä oman työnsä pitkospuina siten kuin väitöskirjatasoiselta työltä sopii edellyttää. Rantala tuo työssään selkeästi esiin tavoitteensa samoin kuin teoreettiset lähtökohdansa. Työ on myös metodologisesti vankka perustuen ranskalaisen semiootikon Roland Barthesin denotaatio-, konnotaatio- ja myyttitarkastelumetodeihin.

Rantala hallitsee pitkän tutkimusajanjaksonsa poliittiset, yhteiskunnalliset ja liikuntahistorialliset kehityskulut ja osaa sijoittaa ne julistemaailman visuaaliseen kehitykseen ja sen taustalla olleisiin pohdintoihin kuntoliikuntajärjestöissä, tosin näitä taustoja olisi voinut tarkastella hieman yksityiskohtaisemminkin.

Kuten todettua, tekijä perustelee vakuuttavasti työnsä kronologisen jaottelun neljään ajanjaksoon. Tällainen jäsenitys luo tarpeellisen ja selkeän taustan kuntoliikuntajärjestöjen yleiselle kehitykselle – organisoitumiselle ja toiminnalle –, ja sen pohjalta on hyvä lähteä käsittelemään lajeja ja ajankohtia, kampanjoiden kohderyhmien muutokuvaa ja yhteistyökumppaneita sekä kampanjasanastoja ja argumentteja.

Rantalan käyttämä aineisto on vankka. Työn pääosassa olevia julisteita samoin kuin muuta alkupe-raisaineistoa on käytetty kiitettävän runsaasti, samoin kirjallisuutta. Lähdeluettelossa on noin 270 teosta. Varsinaisia pääkohteitaan eli liikuntakampanjajulisteita Rantala on koonnut luuppinsa alle 710 ja hän on perustellut valintansa luotettavasti. Otos on eittämättä riittävä. Kirjassakin niitä saisi olla reippaasti enemmän näytillä, sillä nyt niitä on lukijan nähtävänä vain runsaat 60.

Kirjan neljässä tärkeimmässä pääluvussa käy ilmi Rantalan perusteellisen pohtiva, analysoiva ote. Hän tuo esiin kaiken tarpeellisen siitä, mitä julisteet kertovat. Kaikki oleelliset tarkastelukulmat on tuotu esiin. Tutkimus on ankkuroitu lähtökohtiinsa kunnolla ja työn dispositio on toimiva. Se etenee loogisesti lähtökohdista maaliin. Suunnistajalla on rastit kohdallaan, joskin liikunnan edistäjien yhteistyökumppaneita koskevan luvun sijainti on kyseenalainen. Sen sijaan, että se on kolmantena neljästä itse kampanjajulisteita käsittelevästä pääluvusta, sen olisi tullut loogisesti ajatellen olla joko ensimmäisenä tai viimeisenä niistä.

Tutkimuksessaan Rantala on tehnyt perusteellista työtä, ja sen tuloksena on monipuolinen katsaus moniin julistaineistosta nouseviin teemoihin. Johtopäätökset ovat sinällään loogisia työn kysymyksenasetteluun nähden, mutta analyysiä olisi voinut syventää tarkastelemalla myös muuta visuaalista kulttuuria, kuten mainosjulisteita tai puolueiden vaalijulisteita kiihkeiltä

1940- ja 1950-luvuilta. Suppea mutta tarkkaan harkittu vertailu niiden ja liikuntakampanjajulisteiden sisältönsanomien välillä olisi tuonut syvyyttä myös varsinaiseen tarkasteluun. Myös mahdolliset kansainväliset vaikutteet vaikkapa ja ennen kaikkea muista Pohjoismaista (esim. ruotsalaiset liikuntakampanjajulisteet) olisi pitänyt tuoda esiin.

Rantala on tutustunut laajasti ja huolellisesti käytö- sään olleeseen aineistoon, mutta erityisesti arkisto- ja lehdistöaineistoa olisi voinut hyödyntää nyt toteutet- tua laajemmin, jotta kuntoliikuntajärjestöissä käytyjen, kampanjajulisteita koskeneiden keskustelujen sisällöt olisivat tulleet paremmin ilmi, ja käytössä ollut laaja kuva-aineisto olisi tukenut leipätekstiä nykyistä vahvem- min. Barthesin semiotiikan kaksi ensimmäistä tasoa, denotaatio ja konnotaatio, käydään tutkimuksen eri osissa systemaattisesti läpi, mutta myyttitasoon ei tekijä paneudu samalla syvyydellä. Tutkimuksen ansiona on huomion suuntaaminen sekä julisteiden kuva- että teks- tielementteihin, mutta analyysissään Rantala olisi voinut syventyä tarkastelemaan niitä rinnakkain eikä toisistaan erillisinä kokonaisuuksina. Työn päätelmäosissa Rantala selittää tutkimustuloksiaan Barthesin metodeihin poh- jattuina hieman väkisin väännetyin makuisesti.

Ja vielä yksi kriittinen huomautus. Työn aikaperio- din alkuvuoden voi kyseenalaistaa. Johdantolukujensa jälkeen Rantala aloittaa vuodesta 1941 eli jatkosodan alkua edeltäneen toukokuun Maaottelumarssista. Kysei- nen tapahtuma kampanjoineen oli kuitenkin maailman- sotien välisen ajan Valkoisen Suomen liikuntaelämän huipennus, eikä siten alkuna sille liikuntatapahtuma- kampanjoinnille, jota Rantala varsinaisesti tarkastelee. Varsinainen alkuvuosi Rantalan tutkimuskohteelle oli vuosi 1945, mikä käy faktisesti esiin myös hänen teks- tistään.

Maria Rantalan väitöskirjan ansiot ovat kuitenkin kiistattomat. Tekijä on käyttänyt aiempaa tutkimusta kiitettävästi ja kirjan kuvamateriaali tuo nytkin oivalli- sesti esiin sen, mitä tutkija on halunnut kysymystensä myötä selvittää. Teoksesta käyvät ilmi julisteissa ilmen- neet kehityslinjat niin lajien kuin esitystavankin suh- teen. Julisteiden sanoma on selkeä: Liikunta on yhtä lailla hauskaa kuin terveellistäkin, mutta niiden tapa ilmaista asia varsin maltillinen, varovainen. Ketään ei ole haluttu loukata. Oheispainotukset aina nationalismista työväenliikuntaan ja liikkuviin naisiin tulevat selkeästi ilmi. Arvokasta on myös se, että Rantala antaa yhteen- vetoluvussaan eväitä liikuntapäätäjille tulevaisuutta ajatellen sekä tuo esiin myös mahdollisuuksia tuleville tutkimuksille. Työn monipuolinen liiteosa täydentää ja havainnollistaa oivallisesti leipätekstin ja julistekuvaston tuottamaa informaatiota.

Erkki Vasara, dosentti, VTT
Helsingin yliopisto